

לעילוי נשמת
ה"ר
יוסף וולף ז"ל
ב"ר
ברוך חנדל הי"ד
ת.נ.צ.ב.ה.

מאורות הדף היומי

עלון שבועי ללומדי "הדף היומי"

זכרון עולם
האשה החשובה
רודת צדקה וחסד
מרת
ורדה שניצר
ע"ה
ב"ר שאיר ז"ל
ת.נ.צ.ב.ה.

י"ד ט"ו ביהמ"ד למניחי שיעור "דף היומי" בראשות הגר"ד קובלסקי שליט"א וע"י קרן ברכה ומוטי זיסר

בס"ד, כ"ז שבט תשס"ח

מסכת נדרים מ"ד-נ'

גליון מס' 454

- ◆ הפקרת השדה בשמיטה כיצד?
- ◆ פריצת גדרות השדה
- ◆ עד מתי מופקרת הקרקע לצורך לקיטת פירות?
- ◆ הגדרת הבעלות הממונית של בעלי חברה בע"מ

השבוע בגליון

◆ הראשון שהקים חברה בע"מ

- ◆ לווה שאינו חייב לשלם
- ◆ בנק רשאי ללוות בריבית ולהלוות בריבית?
- ◆ ההבדל בין ממון 'ציבורי' לממון משותף
- ◆ האם גם "לא תטגן גדי בחלב אמו"?

דף מב/א ובשביעית אינו יורד לתוך שדהו הפקרת השדה בשמיטה כיצד?

גמרתנו עוסקת בלקיטת פירות שביעית, וראויה היא שנה זו, שנת השמיטה, להתוודע בה לנושא הפקרת השדה בשמיטה.

ציוותנו ותורתנו הקדושה (שמות כג/י-יא): **"וְשָׁשׁ שָׁנִים תִּזְרַע אֶת אֲרָצְךָ וְאָסַפְתָּ אֶת תְּבוּאָתָהּ. וְהִשְׁבִּיעַת תִּשְׁמְטָנָה וְנִטְשָׁתָה וְאָכְלוּ אֶבְיָנֵי עַמְּךָ וְיִתְּכֶם תֹּאכַל מִיַּת הַשָּׂדֶה כִּן תַּעֲשֶׂה לְכַרְמְךָ לְיֵיתֶךָ."** כלומר, יש להפקיר בשמיטה את כל גידולי הקרקע הקדושים בקדושת שביעית. בכלל ציווי זה מחוייב בעל הקרקע להעמידה לרשות הכלל, לפתוח את שעריה ולהניח לכל החפץ להיכנס וללקוט מתנובתה כאוות נפשו. אם אינו עושה כך, הרי הוא מבטל מצוות עשה.

פריצת גדרות השדה: במכילתא (משפטים כ/ח) נאמר כי הדין היה נותן שבעל השדה יפרוץ את גדריה כדי לפתחה לכל, אך גדרו חכמים שלא יעשו כן מפני תיקון העולם, שלא יכנסו גם נכרים לשבוע מפירות השמיטה ("שמיטת קרקעות" פרק י"א הערה ג' בשם ראשונים ואחרונים), והסתפקו בכך שפתח השדה לא ינעל. יש שדייקו כי כשם שאם היו מותרים את הדין על תילו, לפרוץ פרצות בגדרות השדה, היה השדה פרוץ ביום ובלילה, כך גם את שער השדה יש להשאיר פתוח בכל שעות היממה ("דרך אמונה" שמיטה ויובל פרק ד' הלכה כ"ד בביאור ההלכה). עם זאת כתבו הפוסקים, שבמקרה שהמעבר לשדה הוא דרך הבית, אין חייב בעל השדה להשאיר את ביתו פתוח לכל, אלא דיו בכך שיתלה שלט בו יפורט היכן ניתן לקבל מפתח (ציון ההלכה שם אות רצ"ג ששמע בשם החזו"א, עיי"ש, וכן בספר "פירות שביעית" שם הערה כ"ב והערה כ"ד בשם פוסקי זמנינו).

האם רק פירות השדה הפקר, או גם הקרקע והעצים עליהם הם גדלים?

ובכן בגמרתנו מבואר כי "ארעא נמי הפקירא" לעניין לקיטת הפירות. לא הפקר במלוא מובן המילה, אלא הפקר המוגבל לצורך לקיטת הפירות. לפיכך אין רשות להכנס לשדה כדי לקצר דרך, ואפילו לא כדי ללקוט פירות שאפשר ללקוט אותם מחוץ לשדה, גם אם לקיטתם מתוך השדה קלה יותר. לאחר לקיטת הפירות אין רשאי הלוקט להשתהות בשדה, אלא עליו להתפנות ממנה מיד. אם אין בשדה גידולים הקדושים בקדושת שביעית - אסורה הכניסה אליו מכל וכל. הגדרת הפקר השדה מתומצת בפירושו של הר"ן: "שהתורה לא הפקירה לשדה אלא ללקט פירותיה". עם זאת בתוך שנת השביעית אין בעל השדה רשאי ללקט את פירותיו מן השדה ולהניחם בפתח חצירו כדי שלא יכנסו אל שדהו, אלא מצוות השביעית מצווה עליו להניח את שדהו פתוח לכל כדי שיטלו ממנו פירות.

עד מתי מופקרת הקרקע לצורך לקיטת פירות? השאלה המתבקשת היא עד מתי הקרקע מופקרת לצורך לקיטת פירות שביעית. כידוע, רבים מפירות השביעית נלקטים בשנה השמינית, כי קדושת פירות העץ נקבעת לפי מועד חנטתם, ולפיכך פירות שחנטו על העץ בשנה השביעית

דבר העורך

על הריצפה

בתקופה האחרונה ניכרת התעוררות רבתי ללימוד תורה בקרב קהלים שונים. לפני שבועות אחדים קיבלנו תגובה מעניינת ביותר מיהודי העוסק לפרנסתו בעריכת דין ולאחרונה זכה להתחיל ללמוד תורה בחברותא טלפונית עם רב מגיד שיעור מבית המדרש מאורות הדף היומי. באמצעות מגיד השיעור הוא ביקש להעביר מסר חשוב לאנשים רבים: "כבר תקופה ארוכה שניקר בי הרצון להתוודע לתורת ישראל. הרי יהודי אני, בן לאברהם, יצחק ויעקב; ברם, מנגד צפו ועלו בדמיוני תגובות שונות של חברי לעבודה כשיראוני עם השופרת על האוזן וספר תלמוד פתוח לפני... לאחר תקופת חיבוטים הרהרתי בדבר שוב ושוב והחלטתי כי עלי להיות שלם עם דבר שאני יודע שהוא חשוב ולעשות את המעשה הנכון. להפתעת המרובה, לא זו בלבד שהתגובות היו חיוביות, כמעט כולן, אלא שכבר הפנית אליכם אנשים נוספים ממקום עבודתי ואני חושב שזה כבר לא יהיה מופרז מצדדי לנחש כי בעוד חודשים אחדים יוקם אצלנו שיעור קבוע בתוך המשרד". הרב מגיד השיעור שליט"א הפנה את תשומת לבנו למעשייה מעניינת שעיקרה סופר על ידי הגאון רבי בן ציון אבא שאול זצ"ל באחת מדרשותיו ("אור לציון" - מחשבה ומוסר עמוד קע"ד) בשם הגאון רבי בן ציון לופוס זצ"ל, העוסקת בנושא זה.

בעיר רחוקה ממרכזי היהדות התקיימה קהילה יהודית בשלווה ובנעימים. הרב האחרון של הקהילה נקבר דורות לפני כן בבית הקברות המקומי ומני אז לא כיהן איש תחתיו. דורות באו ודורות חלפו, המסורת נשתמרה אך בהעדר מנהיג רפו מוסרות הדת והתרופפה שמירת ההלכה.

באחד הימים רוח של קדושה נחה על אחד מיהודי הקהילה. הוא החל להתעניין במקורות יהדותו, נסע לארץ אחרת למד והחכים ושב מחוץ לעיר מגוריו. בתוך תוכו היה שלם ושלי עם החלטתו אך לצערו הרב הוא לא היה מסוגל להתגבר על תגובות הסביבה, לכשיבואו, אם יבואו. לפיכך בביתו נהג כדת וכדין, אך מחוצה לו... נוהגו זה נמשך תקופה ארוכה. הוא ייסר

עילוי נשמת

מרת **לובה בן נפתלי** ע"ה
בת הר"ר אברהם ז"ל
נלב"ע כ"ו בשבט תשמ"ב
תנצב"ה
הונצחה ע"י משפחת בן נפתלי שיחיו

עילוי נשמת

מרת **שיינדל אנגל (ענגעל)** ע"ה
ב"ר צבי ז"ל ליום השלושים לפטירתה
נלב"ע א' בשבט תשס"ח
תנצב"ה
הונצחה ע"י משפחות לשם ואנגל שיחיו

עילוי נשמת

מרת **שרה סיבוני** ע"ה
בת אסתר ע"ה נלב"ע כ' בשבט תשס"ה
תנצב"ה
הונצחה ע"י בנה ידידנו
הר"ר **שמעון סיבוני** ומשפ' שיחיו

הרי הם קדושים בקדושת שביעית וכך לפנינו בשנה השמינית פירות שביעית המופקרים לכל. האם גם בשנה השמינית רשאים הכל להכנס אל השדה כדי ללקט את פירות השביעית שבו?

הגר"ח קנייבסקי שליט"א ("דור אמונה" שמיטה ויובל פרק ז' הלכה י"ח בביאור ההלכה) מעלה חידוש בעניין, תוך שהוא מוכיחו מדברי הרמב"ם, כי הפקרת הקרקע לצורך לקיטת הפירות אינה כרוכה אך ורק בכך שהפירות הפקר אלא היא מותנית בשנה השביעית. לאמר, רק בשנה השביעית מופקרת הקרקע לצורך לקיטת פירות שביעית! לאחר השנה השביעית רשאי בעל השדה למנוע כניסת אנשים אל שדהו ולהורות להם להמתין עד אשר ילקט עבורם את הפירות. זאת בתנאי שעילה מוצדקת משמשת כבסיס לסגירת השדה לכל דורך, שאם לא כן כופין על מידת סדום ואין לו רשות לעכב ביד אחרים מליטול פירות שהפקירה התורה עבורם.

דף מ"ב ושניהם מותרין בדבר של עולי בבל

הגדרת הבעלות הממונית של בעלי חברה בע"מ

לפני שנים רבות נדרש בית משפט בבריטניה להתייחס לסוגייה משפטית סבוכה שלא נידונה לפני כן בערכאה כל שהיא.

הראשון שהקים חברה בע"מ: מעשה שהיה כך היה: סוחר עורות יהודי בשם אהרן סלמון החל לחשוש לגורלו, משנוכח בסוחרים שכשלו במסחרם ונושלו מביתם ומכל רכושם אשר נגבה ועוקל כתמורה לחובותיהם. הרהורים נוגים אלה גרמו לו להגות רעיון מבריק: הוא הגדיר את בית העסק שלו כ"חברה בערבון מוגבל".

לווה שאינו חייב לשלם: כאשר אדם חייב ממון חל "שיעבוד הגוף" ו"שיעבוד נכסים". שיעבוד הגוף היינו: מחויבותו האישית של הלווה לשלם את החוב. שיעבוד נכסים היינו: נכסי המלווה משתעבדים לחוב. אהרן סלמון זה, ביתק במעשהו את הקשר בין שיעבוד הגוף לשיעבוד הנכסים וגרם לכך שבית העסק שלו הפך ליישות עצמאית בעלת ממון, ונכסי בית העסק בלבד שועבדו לחובות העסק, אך שיעבוד הגוף לא היה על חובות אלו, שהרי אם גוף אין כאן, שיעבוד מנלן. לאחר מכן, אהרן רכש את מניות העסק ונהיה לבעלים המאושר של הישות האוטונומית הזו. כלומר, בעלת החובות היא 'החברה', והוא בעליה של החברה, אך נושים יכולים לפנות אל נכסי החברה בלבד שהרי לא הוא לווה אותם ומעולם לא התחייב לפרעם...

באחד הימים התממש חזון הבלהות שלו ובית העסק קרס. כשהתדפקו הנושים על דלתו השיב להם בתמימות כי הוא משתתף בצערם, אך אין לו כל קשר לחובות החברה. הפרשה התגלגלה בבתי משפט שונים, הגיעה עד לבית מושב הלורדים ולבסוף הוכרה המצאתו הידועה בכינוי "חברה בע"מ" - חברה בערבון מוגבל. עירבון החברה להשבת חובותיה - מוגבל, אינו מתייחס לבעליה כי אם לנכסי החברה בלבד.

"אפותיקי מפורש": ההמצאה הזו מוכרת היטב בעולם ההלכה כבר אלפי שנים. גמרא ערוכה היא במסכת גיטין (מא/א) כי אפשר לעשות "אפותיקי מפורש", כלומר: הלווה מעמיד חפץ מסויים ומתנה עם המלווה כי מחפץ זה בלבד יכול המלווה לגבות את חובו [בגמרא מדובר על לווה המעמיד קרקע לפירעון ואומר: לא יהיה לך פירעון אלא מזו, ואם נשתדפה השדה הפסיד המלווה]. אין בכך חידוש גדול מפני שבענייני ממון יכול אדם להתנות כל דבר-מה שיעלה על דעתו, ואם הסכימו הצדדים לדבר - הרי הוא תקף.

הקימו, איפוא, אנשים אחדים חברה בע"מ, נניח בנק.

בנק רשאי ללוות בריבית? כעת הבנק מבקש ללוות כסף בריבית מיהודים. יש מן הפוסקים הסוברים שאין בכך איסור ריבית מן התורה! טעם הדבר: אין לווה שהתחייב אישית להחזיר את הכסף ולשלם את הריבית, אלא נכסי החברה בלבד מחוייבים להחזרת הכסף, ולא אסרה תורה לקיחת הלוואה בריבית אלא על ידי אדם המתחייב בעצמו להלוואה (עיין שו"ת מהרש"ג יו"ד סימנים ג' - ה', שו"ת "מנחת שלמה" חלק א' סימן כ"ח, שו"ת "חלקת יעקב" יו"ד סימנים ל"ז - ס"ה - ע', ועוד).

בנק רשאי להלוות בריבית? כאשר נבקש לברר אם כשהבנק מלווה בריבית ליהודים בעליו עוברים על איסור תורה, הרינו נוגעים בשרשו של נידון רחב וענף ביותר שהתפתח במאות השנים האחרונות. לכאורה עלינו לקבוע שהדבר אסור, שכן הלווה מן הבנק מתחייב בעצמו להחזיר את ההלוואה ואת הריבית. מי הם בעלי הבנק? השותפים שהשקיעו כסף בהקמתו! הרי לנו אנשים שחברו יחד להקים חברה ובשכל רב הצליחו להביא למצב שאינם ערבים אישית להלוואות שהם לוקחים באמצעות החברה אך הם דורשים ערבות אישית להלוואות שהם נותנים לאנשים פרטיים. מדוע שהדבר יהיה מותר?

יש מהפוסקים שצידדו כי אין בדבר איסור ריבית מן התורה מפני שבעלות על חברה בע"מ שונה מבעלות רגילה על ממון.

את עצמו קשות על כך שאינו מסוגל להיות שלם עם אמונתו גם בפני חבריו, אך הוא לא מצא בנפשו את העוז לנהוג כפי שהיה רוצה. **באחד** הימים נכנס לסניף הבנק אדם עתיר נכסים ובידו תיק שחור. הוא היה אחד הלקוחות הנכבדים של הבנק והחזיק בו גם כספת בה אצר את מטבעותיו. סוחר מטבעות עתיקות היה האיש, ומידי פעם בהצטבר ברשותו כמות שיש בה כדי לגרום לנדודי שינה מאימת הגנבים היה צורם ומטמינם בכספתו השמורה שבבנק. **האיש** פסע פנימה בהדרת כבוד מלווה בשני שומרי ראש. את המזוודה החזיק בעצמו, משל אומר: אלמלא כספי לא הוד ולא הדר לי, ולשומרים לא הייתי זקוק. מקל הליכה נשמט בטעות מידיו של קשיש ורגליו הבוטחות של מידעונו הסתככו בו נואשות כהרף עין הוא מצא עצמו שטוח על הרצפה הממורקת לקול אלפי צלילים מתכתיים שהדהו מכל הפינות מטבעות מכל המינים והסוגים התגלגלו בחופזה ונחבטו מטבע מטבע בתורו בחפץ נוקשה, השמיעו תרועה ונדמן. כהרף עין עטו שומרי ראשו על פתח הבנק כדי למנוע כניסה ממי שצריך למנוע, והאדון הנכבד החל זוחל על ארבע בסיוע ראשי הבנק ובכיריו כדי ללקט את מטבעותיו. אלמלא ידע הפקיד כי יאבד את משרתו, על-אחר היה פורץ בחוק וועם למראה מכובדי הארשת ומהודרי הבגדים הזוחלים כפעוטות בין השולחנות אלפי זהב וכסף. **המטבעות** הושבו אל מזוודתם למעט מטבע אחד יקר-ערך, והסדר שב על כנו. איש איש התרומם מן הרצפה בעזרת חבריו, ניער את בגדיו ופנה אל עיסוקיו. **בערב** היום הלמה בראשו המחשבה: אם הדבר מכובד בעיניך, איש לא יבז לך! הסוחר העשיר ובכירי הבנק זחלו כפעוטות דקות ארוכות בלא בוש, מפני שהם ידעו שהם עושים את המעשה הנכון! טוב לי תורת פיר, מאלפי זהב וכסף!

★ ★ ★

יהודי יקר עד מאד.

מערכת - מאורות הדף היומי" מוכנה ומזומנה לפנייתך, להקמת שיעור תורה במקום עבודתך. **טוב** לי תורת פיר מאלפי זהב וכסף. **מוקדני** מאורות הדף היומי ישמחו לענות לפנייתך בטל: 1-800-20-33-11

המעוניין ליכות את הרבים בספור מעניין, או בעובדה מרתקת שניתן ללמוד ממנה מוסר השכל, מזומן לפנות למערכת מאורות הדף היומי, ואנו נפרסם זאת בע"ה בטור זה. כתובתנו: ת.ד. 3446 בני ברק. פקס: 03-570-67-93 mendelson@meorot.co.il

בברכת התורה, העורך

מענה לשון

דף מט/ב כמאן מצלינן על קצירי ועל מריעי **קצירי ומריעי** השמות "קצירי" ו"מריעי" הם מילים נרדפות בארמית, ומשמעותן: "חולים". ה"ר"ן (כאן ד"ה "קצירי") מסביר שהסיבה שחולים נקראים "קצירי" היא "לפי שנפשם **קצרה** מחמת חליים". את השם "מריעי" אנו מוצאים כבר בתרגום אונקלוס בשתי הוראות: **חולָה** - כגון: "הַנְּהָ אֲבִין הַלָּהּ" (בראשית מח/א) - "הא אבון מריעי". על פי תרגום זה פירש הרמב"ם את צירוף המלים הנפוץ בלשון חכמים "שְׁכִיב מריעי": "השוכב מחמת חליו" (פאה פ"ג מ"ז). **מַחְלָה** - כגון: "כָּל חָלִי וְכָל מַכָּה" (דברים כח/א) - "כל מריע וכל מחא". וכן "וַיִּבְסְרֵנִי מַחְלָה מִקְרָבָךְ" (שמות כג/כה) - "וַיִּאֲעֲדֵי מַרְעִין בְּיַשְׁרֵי מַרְעִיךְ". בפסוק האחרון אין אונקלוס מתרגם מילולית "מריעי", אלא מפרש שהלשון "מַחְלָה" שבפסוק אינה צורת יחיד רגילה, אלא "שם עצם קיבוצי", ולכן תרגם ללשון רבים. כמו כן הוא

מהי בעלות 'רגילה' ומהי בעלות ש'אינה רגילה'? לשם כך הבה נתבונן בדברים הבאים.

ההבדל בין ממון 'ציבורי' לממון משותף: כשם שאדם אחד יכול להיות בעליו של חפץ מסויים, כך מספר בלתי מוגבל של אנשים יכול להיות בעלים משותף של חפץ. ברם, מבחינת החובות והזכויות אין הבדל בין בעלים יחיד לבין בעלים שותפים, מלבד העובדה שהשותפים חולקים ביניהם את החובות ואת הזכויות של החפץ לעומת הבעלים היחיד שכל הזכויות וכל החובות - שלו הם. שונה הוא ממון הנמצא בעלות 'ציבורית', איש אינו יכול לקחת אותו לעצמו כי הוא שייך ל'ציבור', אך אי אפשר להצביע על אדם מסויים ולומר כי הוא הוא בעלים של הממון!

ברצוננו לברר, איפוא, אם יש אפשרות שממון לא יהיה שייך לאדם מסויים [בעלות יחיד] או לאנשים מסויים [בעלות שותפים] ובכל זאת לא יהיה הפקר, כי הוא רכוש 'ציבורי'.

רכוש 'ציבורי': ובכן הגדרת רכוש כ'ציבורי' מוזכרת במקומות אחדים בתלמוד לגבי "ממון בני העיר". כל המבנים הציבוריים שבעיר, דרכיה ונכסיה, שייכים לכל בני העיר! אם יתאספו כולם יחד ויחליטו למכור את עירם - החלטתם תקפה, אך כמובן שאיש מבני העיר אינו יכול למכור את חלקו לאדם שאינו מבני העיר. זאת, ועוד: ההשתתפות בנכסי העיר אינה דורשת קניין עם ההתיישבות במקום ואינה דורשת מכירה עם עזיבת אחד מבני העיר את המקום. הרי לנו ממון 'ציבורי'.

בגמרתנו אנו מתוודעים לכך כי יש גם ממון ציבורי בעל דרגות פחותות מ"ממון בני העיר". במשנתנו מבואר כי המודר הנאה מחבירו רשאי ליהנות מ"דבר של עולי בבל", כגון: בור שכרו יהודים שהתגוררו בבבל, כדי שבעלותם לבית המקדש יהיו להם מים לשתייה. בורות אלה מוקנים על ידם לכל ישראל. מה בכך? הן האדם שהדירו הנאה הוא חלק מעם ישראל! המפרשים מסבירים כי ממון ציבור זה מוגדר כ'הפקר' מבחינת ייחוסו לבעליו. אין לו בעלים מוגדר, לא אדם פרטי ואף לא אוסף של אנשים פרטיים; אין כל אפשרות בעולם למכור אותו ובכל זאת אין הוא 'הפקר' ואין אדם יכול לזכות בו לעצמו (ראה לשון הר"ן. אולם ראה לשון הרמב"ם בפירוש המשניות, ועיין שו"ת "חלקת יעקב" שם).

בנידוננו לגבי חברה בע"מ דינו בבעלות דוגמת "ממון בני העיר". יש מן הפוסקים שקבעו כי גם בעלות על חברה בע"מ אינה בעלות 'רגילה', שהרי אף אחד מן השותפים אינו יכול לעשות בה כחפצו. האם בעל מניות בבנק יכול למכור אפילו דלפק אחד? כמובן שלא. בעלותו, איפוא, מוגבלת לחלק ערטילאי בחברה, יש לו זכויות בחברה ותו לו. אותן הוא רשאי כמובן למכור, אך אין כאן בעלות רגילה. לפיכך יש מן הפוסקים שנקטו, כי חברה בע"מ המלווה בריבית, בעליה אינם עוברים על איסור ריבית מן התורה, כי אין זה נחשב שבעלי הבנק הם המלווים את הכסף (ראה "חלקת יעקב" שם, וראה ב"מנחת שלמה" שם שהביא דעה זו וחלק עליה בתוקף).

ראוי לציין כי דעת גדולי הפוסקים כי גם אם ריבית מן התורה אין כאן, ריבית מדרבנן יש ויש [והביאו הוכחות ברורות לדבר - ראה "חלקת יעקב" שם], ולפיכך יש לערוך "היתר עסקה", עליו הרחבנו במסכת בבא מציעא - ראה "מאורות הדף היומי" כרך ה' עמוד רכ"א.

דף מט/א ויבשלו הפסח

האם גם "לא תטגן גדי בחלב אמו"?

שלוש פעמים ציוותנו תורתנו "לא תִּבְשַׁל גְּדֵי בְּחֶלֶב אִמּוֹ" (שמות כג/טו, לד/כו, דברים יד/כא), כדי להורתנו כי בשר וחלב אסור לבשל יחד, אסור לאכול את המבושל יחד, ואסור ליהנות ממנו. חז"ל הוסיפו ואסרו גם עוף וגם אכילת בשר וחלב יחד אף על פי שאינם מבושלים.

בישול נעשה על ידי חימום מאכל מוצק מעורב בנוזלים. האם גם טיגון בשר בחלב נאסר מן התורה או רק בישול? בנידון זה נחלקו רבותינו האחרונים [ראה "ערוך השולחן" יו"ד סימן פ"ז סעיף י' שהביא מדברי רש"י ותוספות הסוברים שטיגון אינו בכלל בישול].

נידון זה מעשי ביותר הן לגבי יהודי העובד במקום נכרי, הרשאי הוא לטגן או לצלות בשר בחלב? אם הדבר אסור מן התורה, הן איסור התורה כולל מלבד האכילה גם את עצם פעולת הבישול ואסור לו לעשות כן! כמו כן נידון זה עשוי להיות בעל השלכות ממוניות כבדות משקל במקרה שבשר נצלה בטעות עם חלב או טוגן עמו בטעות, האם מותר למכרו לנכרי? אם טיגון וצליית בשר בחלב אסורים מן התורה, הרי גם ההנאה מהם אסורה ויש להשליכם!

לומדי הדף היומי יתמהו בוודאי, נידון זה כיצד התפתח? הן מפורש בגמרתנו כי הנודר שלא יהנה "מן המבושל", רשאי לאכול צלי! הרי לנו כי צליה וטיגון אינם כלולים ב"בישול"! ובכן, ה"ערוך השולחן" (שם) מבאר כי בלשון בני אדם אכן "מבושל" הוא מאכל שבושל ולא מאכל שנצלה או טוגן, ואילו נידוננו הוא האם בלשון התורה "בישול" כולל גם צליה וטיגון.

הוסיף את התואר "בִּישׁוּן" לתוספת ביאור. צירוף זה, "מִרְעֵין בִּישׁוּן", רגיל בלשון הזוהר, ונמצא בתפילת "יקום פורקן" הנאמרת למנהג אשכנז בשבת: "וַיִּתְפַּקְדוּ וַיִּשְׁתַּזְבְּנוּ מִן כָּל עֲקָא וּמִן כָּל מִרְעֵין בִּישׁוּן", וכך נתפרשה בסידור הרוקח: "ויגאלו ויפלטו מכל צרה ומכל תחלאים רעים". בסוגייתנו מדייק התלמוד מלשונו של רבא שאנו מתפללים "על קצירי ועל מריעי", ש"קצירי" ר"מריעי" אינם זהים לגמרי: "שמע מינה: קצירי - קצירי ממש, מריעי - רבנן". כאשר באים שני שמות אלו יחד, יש למילה "מריעי" הוראה מיוחדת: לא "חולים" ממש, אלא "חלשים, תשושי כח", דהיינו כינוי לתלמידי חכמים היגעים בתורה.

הערות ורעיונות נוספים, ולקבלת תוספות: ת.ד. 3446 ב.ב. דוא"ל u_frank@geronimedia.net

פנינים

דף מו/א קונם בית זה שאני נכנס

פקחותו של רבי עקיבא איגר

סיפר המהר"ל דיסקין זצ"ל:

כשישב אבי על כס הרבנות בלומז'א, בא לשם פרוש בן תורה, ישב בבית הכנסת ונדר כי לא ייצא משם ימים רבים.

הדבר גרם צער לבני העיר שנאלצו להביא את ארוחותיו לבית הכנסת; בפרט היה הדבר מסובך ביותר בשבת, שכן אז לא היה עדיין עירוב בעיר. פעם נזדמן לשם רבי עקיבא איגר ונכנס אצל הרב. כששמע על אותו פרוש הביע את רצונו לראותו. יצאו הוא והרב לבית הכנסת, ומי רואה אותם יוצאים ואינו יוצא...

כאשר הגיעו עם קהל רב ועצום לאותו פרוש, פנה אליו רבי עקיבא איגר ואמר לו כי בא אליו לפי ששמע שאינו יכול לצאת מבית הכנסת. אוי לי, הצטער הפרוש, שהטרחתי את גדולי הדור ואת כל הקהל. שאל אותו רבי עקיבא איגר: ואילו ידעת שנבוא לא היית נודר? - **ודאי** שלא. לא הייתי מטריח את גדולי הדור, אני הייתי רץ אליו - "מותר לך" "מותר לך" "מותר לך", קרא רבי עקיבא איגר...

דף מח/א המודר הנאה מחבירו

התרת הנדר

מרבני הונגריה היה רבי יוסף נובל.

מעשה ואחד מבני עירו כעס על אחיו והדירו מלדרוך על סף ביתו. ניסו אנשים לפייסו ולא עלה בידם, הלה עמד בנדרו ולא אבה להתירו. **יום** אחד ישב האח המדיר בביתו והנה הוא שומע קול הלמות גרזן. יצא בבהלה וראה: פועל עומד והורס את מפתן הבית, והרב עומד על גביו כשראו הרב חי"ך ואמר לו: הותר הנדר, עתה יכול אחיך להכנס לביתך...

דף נ/א לא ניחא לי דאיתנהני בהדין עלמא

השפעה על הרבים

גמרתנו מספרת כי רבי יהודה אביון מרוד היה, עד שמעיל אחד שימש לו ולאשתו והיו יוצאים מן הבית לסירוגין.

בסנהדרין (כ/א) נאמר שבדורו של רבי יהודה היו ששה מתכסים בטלית אחת ועוסקים בתורה. נמצאת למד שמידת ההסתפקות במועט של רבי יהודה השפיעה על כל בני דורו... (מעייני החיים, כא).

דף נ/א אתא אליהו אידמי להון כאנשא

כיצד נהיה 'רבי עקיבא'

טבע האדם, אומר הגר"ח שמואלביץ, להרגיש עצמו חסר כלפי מה שלמעלה הימנו. אולם, הדרך הטובה היא להסתכל באילו שהם למטה ממנו, ואז ירגיש את טובת ה' עליו וישמח בחלקו.

אכן, כאשר בא אליהו הביא בדמות העני ואמר לרבי עקיבא ורחל כי אפילו קש אין לו כדי להציע תחת אשתו היולדת, אמר רבי עקיבא לרחל: ראי כי יש אנשים עניים מאיתנו. מיד אחר כך אמרה לו רחל: "זיל הוי בי רב" - לך היה תלמיד חכם. אם לא חסר כלום, יכול אתה ללכת ללמוד! מזה יצא רבי עקיבא...

כמה 'רבי עקיבא' אבדו בגלל שחשו חסרים בעינינו עולם הזה...

שמא נאמר כי נביא ראה מדיני השבת, שבה מלאכת "מבשל" כוללת את כל אופני הבישול והאפיה למיניהם? גם מכאן אין להביא ראה שהרי אפילו המתיר עופרת בשבת חייב משום מלאכת "מבשל" שעיקרה: חימום דבר באש. כלומר, מלאכת "מבשל" קיבלה את שמה ככל אבות המלאכות של שבת שנקבעו לפי הפעולות שנעשו במשכן וכל הפעולות הדומות להן הן תולדותיהן.

עלינו לברר, איפוא, אם בלשון התורה "בישול" כולל גם צליה וטיגון.

ובכן ה"פרי חדש" (יו"ד סימן פ"ז ס"ק ו') סבור כי טיגון בכלל בישול, וראה עמו. הרי קרבן פסח אינו נאכל אלא צלי ואף אסרה תורה לבשלו (שמות יב/טו): "אֶל תֹּאכְלוּ מִמֶּנּוּ נֶאֱמַר וְכָשַׁל מִבֶּשֶׂל בַּיָּמִים כִּי אִם צָלִי אֵשׁ". והנה בחומש דברים (ז/טז) נאמר על קרבן פסח "ובשלת ואכלת!" הרי לנו כי בתורה המילה "בישול" מכוונת גם לצליה, ומכאן שכשנצטוונו "לא תבשל גדי בחלב אמו", כוונת התורה לכל סוגי הבישול האפשריים.

אולם ה"חוות דעת" (שם ס"ק א') דוחה את ראייתו - אימתי מפרשים מילה במובנה הרחב יותר? רק כאשר אין ברירה. כגון: בכתוב התורה (במדבר כא/כו) "וַיִּקַּח אֶת קַל אֶרְצוֹ מִיָּדוֹ" על כרחנו יש לפרש שלקחה מרשותו ולא מידו ממש. לפיכך בקרבן פסח שחובה לצלותו, ודאי שכשאמרה תורה "ובשלת ואכלת" כוונתה לצליה, אך לגבי בשר בחלב שאין חובה לפרש כי "בישול" כולל צליה אין לנו אלא את לשון הפסוק, ולפיכך מן התורה לא נאסר אלא לבשל בשר בחלב, אך צליה וטיגון לא נאסרו.

בעל "יד אברהם" (בהגהותיו ל"שולחן ערוך", סימן פ"ז סעיף א') דוחה את דברי ה"חוות דעת" ואף תמה עליהם; הן בסוגייתנו נאמר מפורשות כי "בישול" של תורה כוונתו גם לצליה. בגמרתנו מובאת דעת רבי יאשיה החולק וסובר כי הנודר מן המבושל אסור גם בצלי, והגמרא מביאה "זכר לדבר" מכך שנאמר בדברי הימים (ב' לה'ג) לגבי קרבן פסח: "ויבשלו הפסח באש כמשפט". מכאן ש"בישול" של תורה כולל גם צליה! [למעשה הגמ' אומרת שאין זה טעמו של רבי יאשיה שכן לשון תורה לחוד ולשון בני אדם לחוד. ובירושלמי - מובא בר"ן וברא"ש כאן - נאמר שאכן זהו טעמו של רבי יאשיה, שהולכים אחר לשון תורה].

אכן מפורש במרדכי (תענית, סימן תרל"ב) שכשאסרו לאכול בסעודה המפסקת שבערב תשעה באב שני **תבשילין**, האיסור כולל גם מאכל צלוי, כנאמר "ויבשלו הפסח", וכך נפסק להלכה (רמ"א ב"שולחן ערוך" א"ח סימן תקנ"ב סעיף ג').

השאלה המתבקשת היא, מדוע באמת הסיקה גמרתנו שבישול כולל צליה מן הפסוק שהובא לגבי קרבן פסח? הן הוסבר למעלה כי פירוש רחב למילה ניתן רק בלית-ברירה, ומאחר שקרבן פסח נצלה בלבד, חובה לפרש כי "ויבשלו את הפסח" היינו צליה, אך מניין שכאשר אדם נודר מן המבושל יש לפרש שכוונתו גם לצליה?

ה"ד אברהם" מסביר כי טעות היא לפרש שיש מילים בתורה שאותן אנו מבארים במובנן הרחב בלית-ברירה, וכגון: הפסוק "ויקח את כל ארצו מידו", מדוע השתמשה התורה בלשון לא מדוייקת ולא כתבה "ויקח את כל ארצו מרשותו" וכדומה? על כרחך שבכך מלמדתנו התורה כי "מידו" היינו גם ברשותו! גם לגבי קרבן פסח בו השתמשה התורה בלשון "בישול", הרי היא מורה בכך כי המילה "בישול" כוללת בתוכה גם צליה, אחרת לא היתה נוקטת בלשון זו, ולפיכך באמור התורה "לא תבשל גדי בחלב אמו", כוונתה הן לבישול והן לצליה.

נסא דברכתא

מעומקא דליבא
נשגר בזאת ברכת מזל טוב
לרגל השמחה השרויה במעונם של
הרבנים מגידי השיעורים מבית מדרשונו

הרה"ג ינון נקש שליט"א
ביהכ"ס המצפה - עמנואל
לרגל הולדת הבת

הרה"ג עזריאל קוזניץ שליט"א
ביהכ"ס אנשי ישר - נס ציונה
לרגל הולדת הבת

בברכת התורה ולומדיה
מאורות הדף היומי

לעילוי נשמת

הר"ר **יצחק דורמבוס** ז"ל
ב"ר מרדכי ז"ל
נלב"ע ל' בשבט א' דר"ח אדר תשנ"ג

תנצב"ה

הונצח ע"י המשפחה שיחיו

לעילוי נשמת

הר"ר **ישעיה נפתלי שוורץ** ז"ל
ב"ר טוביה אליעזר ז"ל נלב"ע כ"ו בשבט תשכ"ג

תנצב"ה

הונצח ע"י בנו ידידינו הר"ר **טוביה אליעזר שוורץ** ומשפ' שיחיו - בני ברק

לעילוי נשמת

הר"ר **יוסף שטרן** ז"ל
ב"ר שמואל ז"ל
נלב"ע כ"ט בשבט תשמ"ג

תנצב"ה

הונצח ע"י המשפחה שיחיו

לעילוי נשמת

הר"ר **מאיר קאהן** ז"ל ב"ר שמואל צבי ז"ל
ומרת **מלכה צביה קאהן** ע"ה
ב"ר זכריה ז"ל נלב"ע כ"ו בשבט תשכ"ט
ולע"נ מרת שרה פרומה וייץ ע"ה ב"ר מאיר ז"ל
נלב"ע א' בשבט תש"ס **תנצב"ה**
הונצחו ע"י דוד **רפאל וייץ** שיחיו
הר"ר **בנימין זיו** לאה קרניאל שיחיו

מאורות הדף היומי

משרד ראשי: רח' ווגמן 1 (פינת התם סופר 5)
Wagman street 1 ת.ד. 471 בני-ברק
P. O. B. 471 Bnei-Brak ISRAEL טל: 03-5775333
tel: +972-3-5775333 פקס: 03-7601020
Fax: +972-3-7601020 E-mail: meorot@meorot.co.il אימייל:

לתרומות והנצחות טל: 03-5775307
מוקד ההזמנות 1-700-500-151

עשרות אלפי גמרות
מודפסות ונלמדות לעילוי
הנשמה המונצחת בעמוד
הגמרא

כי נר מצוה ותורה אור

הקדם והנצח

את נשמות יקיריך ז"ל

שיום הזיכרון שלהם חל בחודשים:

אדר - ניסן - אייר - סיון - תמוז

בגמרא המיוחדת "מהדורת נר תמיד" בהוצאת "מאורות"

לפרטים והרשמה: (שי) טל. 03-5775307 פקס. 03-7601020